

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра фінансового менеджменту та фондового ринку

Допущено до захисту

Завідувач кафедри ФМФР

Баранова В. Г.

“ _____ ” _____ 2018 р.

ВИПУСКНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 6.03050801 “Фінанси і кредит”

за темою:

«Особливості страхування морських ризиків»

Виконавець:

студент фінансово-економічного
факультету

Дюльгер Дмитро Христофорович

/підпис/

Науковий керівник:

д.е.н. професор

Баранова Вікторія Глібівна

/підпис/

Одеса 2018

АНОТАЦІЯ

випускної роботи на здобуття освітнього ступеня бакалавра

Дюльгер Дмитра Христофоровича

«Особливості страхування морських ризиків»

Одеський національний економічний університет,

м. Одеса, 2018 рік

Випускна робота складається з трьох розділів.

У роботі розглядаються ризики як складова забезпечення морського страхування; проводиться класифікація ризиків морського страхування; характеризуються методичні підходи до страхування морських ризиків. Також аналізуються особливості морського страхування в Україні; здійснюється діагностика фінансових показників страхової компанії «Уніка»; проводиться аналіз страхування морських ризиків в страховій компанії «Уніка». В роботі досліджується зарубіжний досвід страхування морських ризиків та визначаються можливості його застосування в Україні; обґрунтовуються чинники, які необхідно враховувати при страхуванні морських ризиків; розроблюються шляхи вдосконалення морського страхування в страховій компанії «Уніка».

Ключові слова: ризики, морське страхування, страхова компанія, фінансова діяльність, аналіз, зарубіжний досвід, шляхи вдосконалення.

ANNOTATION

final work on the education of bachelor's degree

Diulger Dmytro

"Features of marine risk insurance"

Odessa national economic University,

Odessa, 2018

The final work consists of three sections.

The paper considers risks as a component of providing marine insurance; classification of risks of marine insurance; methodological approaches to insurance of marine risks are characterized. Also, the features of marine insurance in Ukraine are analyzed; diagnostics of financial indicators of the insurance company "Unika" is carried out; the analysis of marine risks insurance in the insurance company "Unika" is carried out. The paper studies the foreign experience of marine risk insurance and determines the possibility of its application in Ukraine; the factors to be taken into account when insuring marine risks are substantiated; the ways of improving marine insurance in the insurance company "Unika" are developed.

Key words: risks, marine insurance, insurance company, financial activity, analysis, foreign experience, ways of improvement.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ СТРАХУВАННЯ МОРСЬКИХ РИЗИКІВ.....	10
1.1. Ризики як складова забезпечення морського страхування	10
1.2. Класифікація ризиків морського страхування	15
1.3. Методичні підходи до страхування морських ризиків.....	23
РОЗДІЛ 2. ОЦІНЮВАННЯ СТАНУ МОРСЬКОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ	31
2.1. Особливості морського страхування в Україні	31
2.2. Діагностика фінансових показників страхової компанії «Уніка» за 2015-2017 рр.	37
2.3. Аналіз страхування морських ризиків в СК «Уніка»	44
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ СТРАХУВАННЯ МОРСЬКИХ РИЗИКІВ В УКРАЇНІ.....	52
3.1. Зарубіжний досвід страхування морських ризиків та можливості його застосування в Україні.....	52
3.2. Врахування чинників, які впливають на розвиток страхування морських ризиків	59
3.3. Шляхи вдосконалення морського страхування в СК «Уніка».....	64
ВИСНОВКИ	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	75

ВСТУП

Актуальність дослідження. В світовій економіці морське судноплавство грає ключову роль, займаючи центральне місце в єдиній системі глобальних транспортних перевезень. Дедалі більше з року в рік значення водного транспорту визначається винятковою економічністю перевезень морем найширшої номенклатури вантажів. На морські перевезення припадає понад 70 - 80% всього світового вантажообігу, так як основну частину експортно-імпортних вантажів в міжконтинентальній торгівлі можна перевезти лише морем. За допомогою морських танкерів здійснюється близько 60% світових поставок сирової нафти і нафтопродуктів. Визначальна роль морського транспорту цілком збережеться і в XXI столітті.

В даний час води Світового океану борознять понад 20 млн. дрібних судів (туристичних і прогулянкових катерів, вітрильних яхт, ботів і ін.) І близько 60 тис. великотоннажних суден. Щодоби в морях і океанах знаходиться близько 30 тис. суден, з чисельністю екіпажів більше 1 млн. осіб.

При таких масштабах використання засобів водного транспорту складно уникнути виникнення різних надзвичайних ситуацій, що призводять до виникнення збитків. Незважаючи на вдосконалення і створення нових систем управління судами, навігаційного обладнання та засобів зв'язку середньорічна кількість аварій і катастроф на водному транспорті стабільно утримується на одному рівні – біля 300-400 судів кожного року, аварію терпить понад 8 тис. судів (загальним тоннажем понад 600 тис. тонн). У корабельних аваріях щорічно гине близько 200 тис. осіб. Майже кожне третє судно повертається в порт після тривалого рейсу з поломками і пошкодженнями.

Експлуатація будь-якого сучасного морського судна несе ризик можливих втрат. Морське судно - це складна в технічному відношенні самохідна або несамохідна плавуча споруда. Середня балансова вартість сучасного судна, яке тільки спущене на воду і пройшло ходові випробування,

перевищує 30-40 млн. доларів США. Вартість вантажу, що перевозиться цим судном і вартість фрахту судна, може істотно перевищувати вартість самого транспортного засобу, а експлуатація морського судна, яке саме по собі є джерелом підвищеної небезпеки, може завдати шкоди, багаторазово перевищує вартість судна і вантажу, що перевозиться.

В теорії управління ризиками виділяють такі способи захисту від випадкових небезпечних подій, результатом настання яких може бути заподіяння шкоди (збитків), як ухилення від ризику, прийняття ризику і передача ризику спеціалізованим організаціям, тобто, власне, страхування.

Основна мета страхування полягає в перерозподілі ризиків, що особливо актуально для підприємницької діяльності, пов'язаної з можливими великими збитками. Загрози зовнішнього середовища, з якими пов'язане морська справа, визначають необхідність пошуку економічно ефективних способів здійснення цієї діяльності. В даний час для цієї мети судовласниками і морськими перевізниками переважно використовується дві форми страхового захисту - комерційне і некомерційне (взаємне) страхування.

Основною причиною успішного розвитку морського взаємного страхування стала поява ризиків виникнення громадянської відповідальності за збитки та / або шкоду, заподіяну третім особам, ризики виникнення значної кількості додаткових витрат, пов'язаних із здійсненням морського підприємства і обмеження можливості їх страхування в комерційних страхових компаніях.

Сучасні умови експлуатації суден, виконання комерційних зобов'язань перед контрагентами, жорсткі вимоги безпеки, встановлені міжнародними конвенціями ставлять проблеми вибору ефективної страхового захисту і перед вітчизняними судовласниками, і операторами морських суден (морськими перевізниками) в розряд першорядних.

Дослідженням страхування морських ризиків займаються багато вітчизняних і зарубіжних науковців: Т.В. Блащук, Т.В. Боднар,

Н.М. Внукова, О.О. Гаманкова, І.М. Кучеренко, О.Е. Лейст, Л.А. Лунц, В.В. Луць, Р.А. Майданик, Д.І. Мейєр, М.В. Мних, В.О. Мусін, В.М. Нікіфорак, І.Б. Новицький, С.С. Осадець, В.І. Серебровський, В.О. Тархов, Л.М. Федоров, Є.О. Харитонов, Я.М. Шевченко та багато інших. Але морське страхування, як і будь-яка динамічна система, розвивається і, як наслідок, стикається з новими проблемами, що необхідно вирішувати. Тому виникає потреба в розгляді особливостей та проблемних питань при страхуванні морських ризиків і зверненні до міжнародної практики при вирішенні виявлених недоліків та забезпеченні подальшого розвитку морського страхування.

Головною **метою** випускної роботи бакалавра є дослідження особливостей страхування морських ризиків та розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення діяльності з морського страхування в Україні та, зокрема, у страховій компанії «Уніка».

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні **завдання**:

- 1) визначити ризики як складову забезпечення морського страхування;
- 2) дослідити класифікацію ризиків морського страхування;
- 3) розглянути методичні підходи до страхування морських ризиків;
- 4) виявити особливості морського страхування в Україні;
- 5) здійснити діагностику фінансових показників страхової компанії «Уніка» за 2015-2017 рр.;
- 6) провести аналіз страхування морських ризиків в СК «Уніка»;
- 7) розглянути зарубіжний досвід страхування морських ризиків та можливості його застосування в Україні;
- 8) врахувати чинники, які впливають на розвиток страхування морських ризиків;
- 9) визначити шляхи вдосконалення морського страхування в СК «Уніка».

Об'єктом дослідження в роботі виступає процес страхування

морських ризиків.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні положення щодо здійснення страхування морських ризиків.

Методи дослідження. Методологічну основу роботи становлять загально-наукові та спеціально-наукові методи наукового пізнання. Метод порівняння застосовано при визначенні ризиків як складової забезпечення морського страхування. Метод систематизації використано при дослідженні і класифікації ризиків морського страхування. Методи аналізу та синтезу застосовувалися для визначенні методичних підходів до страхування морських ризиків. Графічний метод, методи горизонтального та вертикального аналізу використано в процесі дослідження особливості морського страхування в Україні та з'ясуванні особливостей морського страхування в СК «Уніка». Прогностичний метод та методи дедукції і індукції застосовано при з'ясуванні зарубіжного досвіду страхування морських ризиків; чинників, які впливають на розвиток страхування морських ризиків та шляхів вдосконалення морського страхування в СК «Уніка».

Інформаційну базу дослідження складають наукові статті, монографії, підручники з фінансів, фінансового менеджменту, страхування, економічного аналізу, дані Державної служби статистики України, статистична звітність страхової компанії «Уніка», Інтернет ресурси.

Структура дослідження. Робота включає вступ, три розділи, які об'єднують дев'ять підрозділів, висновки та список використаної літератури.

ВИСНОВКИ

На підставі проведеного дослідження, можна зробити наступні висновки.

1. В економічній літературі представлено багато спроб надати визначення поняття «ризик». Вважаємо, що ризик - це імовірність настання непередбачених подій, які можуть призвести до збитків чи шкоди. Одним з видів ризиків є морські ризики, під якими доцільно розуміти імовірність настання непередбачених обставин зовнішнього чи внутрішнього характеру, що можуть виникнути під час здійснення перевезень майна та пасажирів морськими шляхами сполучення і пов'язані з можливістю нанесення шкоди та збитку об'єктам перевезень. Ринкова економіка оцінює безпеку мореплавства через грошові відносини, тому все більш важливу роль відіграє страхування морських ризиків.

2. На сьогодні відсутня єдина класифікація ризиків морського страхування. Найбільш доцільним вважаємо поділ таких ризиків на групи за наступними ознаками: об'єкт прояву ризику; походження ризику; можливість впливати на ризик; етап транспортування; вид перевезень; територія виникнення ризику; розмір збитків; можливість страхування.

3. На сьогодні існує декілька видів морського страхування. В їх основі лежить укладення страхового договору, який регламентується Кодексом торговельного мореплавання України. Страхування здійснюють страхові компанії або Клуби взаємного страхування судновласників. Страхування морських вантажів і суден здійснюється на базі стандартизованих умов, в основі яких лежать застереження, вироблені Інститутом лондонських страховиків (Institute Cargo Clauses A, B, C).

4. Розвиток морського страхування напряму пов'язаний з розвитком морського транспорту та послуг, які ними надаються. В Україні морське страхування не є достатньо розвинутиим. Лише 25 компаній надають послуги з морського страхування. При цьому загальна сума премій склала в 2016 р.

17129,7 тис. грн., а виплати становили 1404,4 тис. грн. Причому виплати здійснювалися лише п'ятьма компаніями. Найбільший рівень виплат спостерігався у Allianz Україна – 274,33%.

5. Страхова компанія «Уніка» працює на ринку України з 1994 року. В 2006 р. компанія увійшла до складу австрійської UNIQA Insurance Group. СК «Уніка» активно розширює діяльність на страховому ринку, про що свідчить зростання валюти балансу. Компанія має мобільну структуру активів та зростання в динаміці залученого капіталу з його переважанням в структурі пасивів. В установі зростають обсяги чистого доходу від реалізації, валовий прибуток але зменшуються обсяги чистого прибутку. Ліквідність страхової компанії не відповідає нормативам. Обсяги страхових платежів активно зростають (на 5,56% в 2016 та 60,03% в 2017 р.), обсяги страхових виплат також зростають (на 13,12% в 2016 р. та на 27,98% в 2017 р.). Рівень виплат зростав в 2016 р. (+3%) та значно скоротився в 2017 р. (-9%) і склав 36,24%.

6. СК «Уніко» страхує КАСКО суден на базі своїх правил страхування. Об'єктами страхування є судна будь-якого розміру, типу та вартості. Обсяги валових надходжень страхових платежів (премій, внесків) від страхування водного транспорту (морського внутрішнього та інших видів водного транспорту) в 2015 р. склали 3746,4 тис. грн. В 2016 р. вони зросли, а в 2017 р. скоротилися і склали 2703,6 тис. грн. Частки страхових платежів (премій, внесків), які сплачуються перестраховикам від страхування водного транспорту (морського внутрішнього та інших видів водного транспорту) в 2016 р. зростали, а в 2017 р. скорочувалися. Станом на 2017 р. компанія має 36 укладених договорів страхування. Максимальна страхова сума за окремим об'єктом страхування складає 495756 грн. Загальний обсяг відповідальності страхування водного транспорту складає 3021297 грн. в 2015 р. Обсяги страхових виплат склали 17,40 тис. грн. в 2016 р. вони були відсутні, а в 2017 р. вони склали 475,8 тис. грн.

7. Зарубіжний досвід страхування є досить значним. В Україні можливим видається створення клубів взаємного страхування, які можуть

діяти як неприбуткові організації, що діють з метою страхування своїх учасників. Крім того, доцільно впроваджувати досвід додаткового страхування.

8. Аналіз стану морського страхування в Україні дозволив нам виділити проблеми в його організації:

1) існує великий перелік ризиків, які можуть включатися лише як додаткові за окрему плату (наприклад, воєнні та страйкові ризики, відповідальність за природне псування товару, samozгоряння, окислення, а також пошкодження товару гризунами);

2) договори страхування мають великий перелік винятків із страхових випадків, що обумовлюється сучасним фінансовим станом страховиків; вітчизняні страховики пропонують судновласникам набагато вужчий обсяг страхового покриття у порівнянні з розвинутими країнами;

3) маючи лише динамічні показники розвитку аварійних випадків окремо взятого судна конкретного власника, страховикам неможливо спрогнозувати з достатнім коефіцієнтом довіри характер та час настання у майбутньому аварійних випадків з цим же судном;

4) страхові компанії дуже часто втрачають з поля зору такий важливий сегмент аварійності морських суден, як аварійні випадки, які настають під впливом людського фактора;

5) у звітності страховиків не виділяється окремо страхування вантажів та багажу (вантажобагажу), що перевозяться морським транспортом, тому не можливо проаналізувати стан та тенденції розвитку у цьому напрямку.

9. СК «Уніка» для підвищення ефективності страхування морських ризиків в якості основного варіанту страхування відповідальності судновласника перед третіми особами доцільно використовувати страхування за фіксованою схемою - фіксована премія і фіксована відповідальність. СК «Уніка» запропоновано універсальний варіант страхування ризиків вітчизняного судновласника: спільна участь СК «Уніки», національного страхового брокера (ризикового менеджера

судновласника) та іноземного страхового брокера, що спеціалізується на врегулюванні збитків. Також страховій компанії доцільно звернути на укладення договорів страхування морських ризиків та прописування в них умов, що містяться в правилах страхування. У випадку якщо компанія систематично отримує або відправляє морським шляхом значні партії вантажів, то необхідно пропонувати генеральний договір, за яким всі вантажі, що відправляються або одержувані страхувальником в певний період часу, наприклад, за один рік, вважаються застрахованими.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кодекс торговельного мореплавства України від 23.05.1995 р. Зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
2. Про страхування: закон України від 07.03.1996 № 85/96-ВР // Відомості Верховної Ради. – 1996. – №18. – С. 78
3. Про класифікацію, порядок розслідування та обліку аварійних морських подій із суднами [Електронний ресурс]: Положення Міністерства транспорту та зв'язку України від 29.05.2006 № 516. - Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.
4. Про систему управління безпекою судноплавства на морському і річковому транспорті [Електронний ресурс] : Положення Міністерства транспорту України від 20.11.2003 № 904. - Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>.
5. Протокол між Міністерством оборони України та Генеральним штабом Збройних Сил Турецької Республіки про співробітництво з питань обміну інформацією у рамках операції «Чорноморська гармонія» від 17.01.2007 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>.
6. Allianz проанализировал безопасность судоходства в мире — 2015 год был наименее убыточным за последние 10 лет [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://forinsurer.com/news/16/04/05/33679>
7. Global marine insurance report 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://iumi2017.com/pdf/programme/sep18/1155-1230_Astrid_Seltmann.pdf.
8. Адонин А. С. Взаимное страхование морских рисков и пути его развития в России : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. ек. наук : спец. 08.00.10 "Финансы, денежное обращение и кредит" / Адонин Александр Сергеевич – Москва, 2005. – 28 с.
9. Альгин А. П. Риск и его роль в общественной жизни / А. П. Альгин. - М.:

- Мысль, 1989. - 187 с.
10. Альгин А.П. Риск и его роль в общественной жизни / А.П. Альгин. – М.: Мысль, 1989. – 187 с.
11. Анянова Е.С. Особенности морского страхования как способа борьбы с пиратами / Е.С. Анянова // Адвокат. – 2016. – № 5. – С. 73-79.
12. Архангельский В. Д. Страхование на морском транспорте в современных условиях его эксплуатации : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. ек. наук : спец. 08.00.10 "Финансы, денежное обращение и кредит" / Архангельский Виталий Дмитриевич – Санкт-Петербург, 2000. – 27 с.
13. Архипова А. Проблемы и перспективы взаимного страхования ответственности судовладельцев в России / А. Архипова // Страхование дело. – 2008. – № 2. – С. 22-32.
14. Ахмедов А. Классификация морских рисков в английском праве морского страхования / А. Ахмедов [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://zakon.ru/blog/2015/8/6/klassifikaciya_morskix_riskov_v_anglijskom_prave_morskogo_strahovaniya
15. Беляева Т.А. Управление рисками предприятий морского транспорта / Т.А. Беляева // Экономика устойчивого развития. – 2011. – № 5. – С. 7-9.
16. Бильдер И. Между рифами морского страхования / И. Бильдер // Порты Украины. – 2011. - № 10 (112). – С.34-37.
17. Благодельський С. Сучасний національний ринок морського страхування / С. Благодельський // Юридичний журнал. - 2006. - №9. – С. 40-46.
18. Буев С.А. Риски мореплавания и морское страхование / С.А. Буев // Мир транспорта. – 2012. – Т. 10. – № 4 (42). – С. 154-157.
19. Буев С.А. Техническая диагностика как метод оценки риска морского страхования / С.А. Буев // Бюллетень транспортной информации. – 2012. – № 4. – С. 34-36.
20. Волкова Н. Вопросы морского страхования / Н. Волкова // Юридическая практика. – 2006. – №32. – С. 40-43.
21. Гончаренко О. М. Перспективи розвитку морського страхування в Україні

- / О. М. Гончаренко, О. С. Світлична // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент. - 2016. - Вип. 17. - С. 122-126.
22. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
23. Долгошея Н. О. Страхування в запитаннях та відповідях: Навч. посіб. / Н.О. Долгошея. - К.: Центр учбової літератури, 2010. - 318 с.
24. Доминова Д.Г. Сравнительный анализ правовых норм морского страхования в России и за рубежом / Д.Г. Доминова // Страховое право. – 2016. – № 3. – С. 32-38.
25. Ефимов С. Л. Морское страхование: Теория и практика / С.Л. Ефимов. – М.: РосКонсульт, 2001. – 421 с.
26. Ефимов С. Л. Экономика и страхование: энциклопедический словарь / С. Л. Ефимов. - М. : Церих-ПЭЛ, 1996. - 528 с.
27. Жук О.О. Зарубіжний досвід у сфері страхування та можливості його використання / О.О. Жук // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. - 2014. - № 2. – С. 215-218.
28. Заруба О.Д. Страхова справа: Підручник / О.Д. Заруба. — К.: Товариство "Знання", КОО, 1998. — 321 с.
29. Кінащук Л. Л. Страховое право : підручник / Л. Л. Кінащук. - К. : Атіка, 2007. - 256 с.
30. Короткий курс лекцій з дисципліни «Страхування» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://studme.com.ua/158407208439/strahovoe_delo/strahovanie.htm.
31. Кропельницька С.О. Страхові послуги : навч. посіб. Для студентів напряму підготовки 6.030508 – “Фінанси і кредит” / С.О.Кропельницька, І.І.Плець. – Івано- Франківськ: ДВНЗ —Прикарпатський національний ун-т ім.В.Стефаникал, 2013. – 390 с.
32. Лебедев П.А. Морское страхование грузов как разновидность имущественного страхования в Российской Федерации / П.А. Лебедев //

- Современное право. – 2016. – № 12. – С. 71-76.
33. Ленюк І. Страхування морських ризиків / І. Ленюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://economic-http://conf-cv.at.ua/forum/107-1092-1>
34. Лопатовський В.Г. Еволюційний розвиток та сучасні підходи до поняття «ризик» / В.Г. Лопатовський // Науковий вісник. - Одеський державний економічний університет. Всеукраїнська асоціація молодих науковців. - Науки: економіка, політологія, історія. - 2007. - №7(44). - С. 62-72.
35. Михайлов С.В. Деякі загальні особливості морського страхування та історії його розвитку / С.В. Михайлов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intkonf.org/mihaylov-sv-deyaki-zagalni-osoblivosti-morskogo-strahuvannya-ta-istoriyi-yogo-rozvitku/>
36. Москаленко М.А. Оценки рисков на рынке морского страхования судов / М.А. Москаленко // Научные проблемы транспорта Сибири и Дальнего Востока. – 2008. – № 1. – С. 106-107.
37. Ольховик Л.А. Поняття морського страхування / Л.А. Ольховик // Порівняльно-аналітичне право. – 2017. – №1. – С. 72-74.
38. Панченко О. І. Класифікація ризиків як складова забезпечення страхового захисту на морському транспорті / О. І. Панченко, Х. І. Штирхун // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки. - 2013. - № 1. - С. 239-245.
39. Програми морського страхування СК «АЗОВ» [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.aic.com.ua>.
40. Программы морского страхования СК «ИНГО-УКРАИНА» [Электронный ресурс]. - Режим доступа : <http://www.ingo.ua>.
41. Рейтинг страховых компаний по добровольному страхованию водного транспорта (морское каско) за 2017 год [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://forinsurer.com/ratings/nonlife/17/12/88>
42. Скачков Н.Г. Моделирование рисков трансграничной морской перевозки опасных грузов, страхование и перестрахование / Н.Г. Скачков // Lex Russica. – 2012. – Т. LXXI. – № 6. – С. 1323-1330.

43. Скачков Н.Г. Системность рисков и страхования в трансграничной морской перевозке опасных грузов / Н.Г. Скачков // Актуальные проблемы российского права. – 2015. – № 9. – С. 183-188.
44. Скібіцька Л.І. Стратегічне управління корпораціями, [текст] навч. посіб. / Л. І. Скібіцька, В. В. Матвеев, В. І. Щелкунов, С. М. Подреза. – К.: «Центр учбової літератури», 2016. – 480 с.
45. Сосновська О. О. Генезис понятия ризику як економічної категорії / О. О. Сосновська // Економічний простір. - 2017. - № 124. - С. 5-18.
46. Страхування: Підручник / За ред. В.Д. Базилевича. - К.: Знання, 2008. - 1019 с.
47. Форвик К. Кумуляція ризиків в морському страхуванні: айсберг на горизонті! / К. Форвик // Финансы. – 2012. – № 4. – С. 48-49.
48. Чиж Л. М. Страхування як метод мінімізації ризиків на ринку банківських металів / Л. М. Чиж // Формування ринкових відносин в Україні. - 2012. - Вип. 1. - С. 129-132.
49. Чорняк М.Д. Чинники, які впливають на розвиток страхового ринку України / М.Д. Чорняк // 66-та студентська науково-технічна конференція. Секція "Економіка і менеджмент" : збірник тез доповідей / Національний університет "Львівська політехніка". – Львів : Видавництво Національного університету "Львівська політехніка", 2009. – С. 433–435.
50. Шершеневич Г.Ф. Учебник русского гражданского права (по изданию 1907 г.) / Г.Ф. Шершеневич. - М.: «СПАРК», 1995. - 556 с.
51. Шиминова М.Я. Основы страхового права России / М.Я. Шимонова. — М.: ОДА, 1993. – 345 с.
52. Штирхун Х.І. Особливості та проблеми механізму реалізації морського страхування в Україні / Х.І. Штирхун [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://economic-vistnic.stu.cn.ua/index.pl?task=arcls&id=613>
53. Шутенко В. В. Морское страхование – Изд. 2-е, доп. и переб. / В.В. Шутенко. – М.: Моркнига, 2010. – 456 с.
54. Щербина О.Ю. Модель оценки страхования рисков автотранспортных

- средств, морских и воздушных судов / О.Ю. Щербина // Проблемы современной экономики (Новосибирск). – 2015. – № 24. – С. 48-55.
- 55.Щербина О.Ю. Разработка моделей оценки рисков и страхования автотранспортных средств, морских и воздушных судов / О.Ю. Щербина // 21 век: фундаментальная наука и технологии Материалы VI международной научно-практической конференции. н.-и. ц. «Академический». – 2015. – С. 244-248.
- 56.Ястремський О.І. Основи мікроекономіки: підручник / О. І. Ястремський, Л. Г. Гриценко - К.: Товариство «Знання», КОО, 1998. - 714 с.